

Waterschappen in Friesland

Hagen, J., *Waterschappen, veenpolders en particuliere polders in Midden- en Zuid-Friesland; Verzamelinventaris van de gedeponeerde archieven van het voormalige waterschap Boarnferd 1754-1983*, Wetterskip Boarn en Klif, Joure 2002, ISBN 90-9016328-X, 271 blz., ill., kaarten, €5,- bij Wetterskip Fryslân in Leeuwarden.

Het waterschapsbestel in Nederland is er de afgelopen tien jaar een stuk overzichtelijker op geworden. Blijkens gegevens van de Unie van Waterschappen telde Nederland in 1850 vijfendertighonderd waterschappen, in 1950 vijftwintighonderd en in 2000 57. Omdat de fusieprocessen alsmaar doorgaan, loopt de teller nog steeds terug – voor 2010 geldt een prognose van 25 (zie: www.uvw.nl). Ook in Friesland zijn de gevolgen van de fusies merkbaar. Waren er in deze provincie omstreeks 1958 nog circa twaalfhonderd particuliere polders, veenpolders en waterschappen, in 2001 was dit aantal geslonken tot zes: het grote dijkwaterschap Wetterskip Fryslân en de vijf binnen de provincie werkzame kwantiteitswaterschappen: Waterschap Sevenwolden, Wetterskip De Waadkant, Wetterskip Marne-Middelsee, Wetterskip Lauwerswâlden en Wetterskip Boarn en Klif. Genoemde zes hebben sinds 1 januari 2004 plaats gemaakt voor het ene Wetterskip Fryslân (zie: www.wetterskipfryslan.nl).

Het historisch onderzoek kan voordeel hebben van dergelijke fusies: veel sneller dan anders het geval zou zijn geweest, worden de archieven van de op te heffen overheidslichamen ontsloten en via een inventaris raadpleegbaar gemaakt. Zo is het mogelijk ook gegaan met de documenten en documentatie van het werkgebied van Wetterskip Boarn en Klif. De bovengenoemde inventaris biedt toegang tot de archieven van de rechtsvoorgangers van het voormalige Waterschap Boarnferd, dat in 1997 samen met De Stellingwerven en Tusken Mar en Klif opging in Wetterskip Boarn en Klif. Boarnferds rechtsvoorgangers bevonden zich op het grondgebied van de huidige gemeenten Heerenveen, Lemsterland, Opsterland en Skarsterlân. Binnen Boarnferd bestonden drie verschillende typen corporaties. De oudste waren zogenaamde particuliere polders: grondeigenaren sloten zich vrijwillig aaneen om bijvoorbeeld een klein gemaal of een ander kunstwerk te onderhouden. In de inventaris zijn vijf van deze poldertjes opgenomen. De tweede in Friesland belangrijke categorie betreft de veenpolders. Zeven van de in totaal dertien lagen in Boarnferd. Een aantal werd opgericht rond 1850; de overheid maakte daarmee een einde aan het voortdurende landverlies, dat op zijn beurt het gevolg was van de verveningen. Dankzij de inpoldering kon de grond in cultuur worden gebracht. Daarmee kwam er een einde aan de extreme armoede die in de veengebieden werd geleden. De rest van de inventaris behelst vooral de ook elders in Friesland voorkomende boezemwaterschappen, die na 1875 werden opgericht. Het doel van deze waterschappen was: bescherming van laaggelegen gronden tegen hoge boezemwaterstanden door middel van bedijking en lozing van overtollig water op de Friese boezem door middel van bemaling. De Friese boezem is het stelsel van de grotere kanalen en de meren, die met elkaar in open verbinding staan en daardoor allemaal hetzelfde waterpeil hebben.

De indeling van de inventaris is logisch: waterschapsarchivaris J. Hagen begint met een instructieve algemene inleiding, waarna de archieven van vijf particuliere polders, zeven veenpolders en zeventien boezemwaterschappen (waarvan er twee uiteindelijk niet werden opgericht) worden beschreven. Tot slot is nog enige relevante documentatie bijeengebracht. De gebruiker treft verder een inhoudsopgave en een verwijzing naar relevante literatuur aan, maar geen index. Per archief, hoe klein ook, heeft de samensteller een korte, maar krachtige inleiding geschreven. Hij nam ook de moeite, kaartjes op te nemen van de werkgebieden van de afzonderlijke waterschappen en polders. Sommige zijn wel erg klein afgedrukt, maar daar staat tegenover dat ze gemakkelijk lokaliseerbaar zijn via de handige overzichtskaart bij de algemene inleiding. De archieven, in totaal zeventig meter uit de periode 1754-1983, kunnen voorlopig worden geraadpleegd in Tresoar, het voormalige Ryksargyf, Boterhoek 1 te Leeuwarden. Wetterskip Fryslân moet nog besluiten over een definitieve onderbrenging van de archieven. De website www.friesarchiefnet.nl biedt behalve nadere informatie ook een digitale versie van deze inventaris.

Henk Buijks

80 en 81